

การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5*

Human Quality Development According to the Five Precepts

พระมหาโยธิน โยธโก, พระวัฒนา ญาณวโร และกาญจนาพงษ์ สุวรรณ
Phramaha Yothin Yodhiko, Phra Watthana ญาณวโร and Kancanapong Suwan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: yothin2521_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย คือ หน่วยงานราชการ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 50 คน

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิด ทฤษฎี และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 ก็คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ตามหลักเบญจศีล (ไม่โหดร้าย ไม่โลภอยาก ไม่มากรัก ไม่ปากชั่ว ไม่มัวเมา) และเบญจธรรม (เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสัมมยะ สัจจาจา สัมมาสติ) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนาภavana 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข อิสรภาพ ความดี ความงามของชีวิต

กระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 2) รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 และ 3) รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยใช้เครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 งานบุญงานเหล้า งานเศร้า ปลอดภัย ปลอดภัยใจ หมู่บ้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านชุมชนคุณธรรม ลานบุญลานธรรมวิถีไทย มีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในระดับองค์กร คือ องค์กรของรัฐได้ร่วมกันจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมทางศาสนาที่ยกระดับส่งเสริมคุณภาพชีวิตของมนุษย์ผ่านชุมชนด้วยกระบวนการดังกล่าวทั้งหมดนั้น

*ได้รับบทความ: 9 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 14 มีนาคม 2562

การสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ มีรูปแบบกิจกรรมและโครงการต่างๆ ทั้งภาครัฐและคณะสงฆ์ ได้มีส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจ และพัฒนาแนวคิดของชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจให้ชุมชนตระหนักถึงอัตลักษณ์ และสร้างความภูมิใจในชุมชนและคุณค่าของชีวิตมนุษย์ โดยการจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในมิติของการอยู่ร่วมกัน มีการประสานงานหลักเพื่อแก้ปัญหาและนำมา ซึ่งความต่อเนื่องและยั่งยืนของกิจกรรมมีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับประชาชน คือ ประชาชนมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในครอบครัว ได้มีส่วนสำคัญในการนำเด็กและเยาวชนได้สร้างแรงจูงใจในการสร้างเครือข่ายได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศีล 5

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the concepts, theories and development of human quality according to the five precepts (pañca sīla); 2) to study the process of the human quality development in the prototype community according to the five precepts in Chaiyaphum province; 3) to study the network creation of the prototype community development to improve the human quality according to the five precepts in Chaiyaphum province. This study employed the documentary and qualitative research methodologies together with the fieldwork study. The key informants of this research included 50 of governmental officers, monks, community leaders and relevant persons.

The research results revealed that: the concepts, theories and development of human quality according to the five precepts are the systematic process of human development in physical, mental and intellectual aspects according the principles of the five precepts (not cruel, not desire, not too much love, not to have bad mouth, not intoxicated) and the five dhammas (pañca-dhammas) (loving kindness, right livelihood, sexual tranquilization, vocal truth, right consciousness). This is the basic principles to create the four development (bhāvanā): physical development (kāya-bhāvanā), moral development (sīla-bhāvanā), emotional development (citta-bhāvanā) and intellectual development (paññā-bhāvanā) to achieve the ultimate goals of life: happiness, freedom,

goodness and beauty of life.

The process of the development of human quality of the prototype community according to the five precepts in Chaiyaphum province was carried out in three dimensions: 1) living in accordance with the five precepts; 2) the model for organizing the activities of life development according to the five precepts; 3) the model of the activities to promote works of the sub-district public training unit by the projects such as the five precepts observation villages, no alcohol in meritorious events, grief events without alcohol and vices, sufficiency economic villages, moral community villages and Thai meritorious and dhamma fields. The outcomes of these activities become tangible in the organizational level when the governmental agencies joined to plan the projects and organize the religious activities to upgrade the quality of life of human in the community through the aforesaid process.

The network creation of the prototype community development to improve the human quality according to the five precepts in Chaiyaphum province is the model of activity and project management of the government and Sangha sectors to create the collaboration, understanding and development of community perception, supporting them to realize their identity and be proud of their community and value of human life by organizing the religious activities as the learning process to create the working network leading to the tangible driven force in the dimensions of coexistence and cooperation to solve the problems with continuity and sustainability. The outcome in the public level is that the public gave their collaboration to organize the religious activities and community activities related to their family living with essential motivation to children and youth to join the network.

Keywords: Development; The Five Precepts

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตจิตใจของคนไทยและเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้มีความสะอาดบริสุทธิ์ ชาวไทย

ส่วนใหญ่ยอมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาบางอย่างได้กลายเป็นขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีของคนไทยสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลา

ยาวนาน แต่ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทย ถูกกระแสโลกาภิวัตน์แผ่เข้าปกคลุมอย่างรวดเร็ว ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ได้พัดพาเอาทั้งสิ่งที่เป็น คุณค่าและปฏิญญาสู่สังคมไทย ในปัจจุบันสังคม ไทยก็มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมาตลอดเช่น ปัญหา อาชญากรรม ปัญหาการก่อความไม่สงบ เป็นต้น มีการเปลี่ยนแปลงแบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งนอก เหนือจากการเปลี่ยนแปลงระหว่างบุคคลต่อบุคคล อย่างซึ่งๆ หน้าหรือชัดเจน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นโดยผ่านตัวกลาง เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กลไกทางเศรษฐกิจ ระบบการตลาดและสถาบัน ในสังคม (Phra Paisan Visalo, 1993 : 632)

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนา จึงมุ่งไปที่การปรับโครงสร้างรากฐานของสังคมให้ แข็งแรงเข้มแข็งขึ้น และประการที่สำคัญประการ หนึ่งในวัตถุประสงค์นั้น ก็คือการพัฒนาศักยภาพ ของคนในสังคมทางด้านจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม รวมไปถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมประชากรในสังคม ไม่ให้ เบียดเบียนกันและกัน เพื่อความสงบสุขในสังคม ไทยโดยรวม ศิล 5 เป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณ เป็นหลักปฏิบัติสากลของผู้ปรารถนาความสงบ และถูกเชื่อมโยงต่อเข้ากับวิถีชีวิตของคนไทยมา เป็นเวลาช้านานแล้ว และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ ควบคุมทางสังคมมาตั้งแต่อดีต เช่น ในกฎหมาย ของอยุธยาบางฉบับ คือ พระไอยการลักขณโจร ซึ่งตราขึ้นแต่รัชกาลแรกของอาณาจักรอยุธยา ความในบทแรกของพระไอยการลักขณโจร มีลักษณะคล้ายบทเทศนาธรรมแก่ขุนนางผู้ใหญ่ ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีความ

เรื่องโจรทั้งหลายไว้ (Department of Fine Arts, 1978 : 433)

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้เป็นส่วน หนึ่งของการปฏิรูปและเสริมสร้างความสุขของ บุคคลและสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการ ดำเนินโครงการจะเน้นการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐ ส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งรับผิดชอบ โดย 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ มหาเถรสมาคม กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ โดยมีจำนวนสมาชิกทั่วประเทศไทยแบ่ง เป็น 1) สมาชิกศีล 5 ระดับ 1 จำนวน 1,076,365 คน 2) สมาชิกศีล 5 ระดับ 2 จำนวน 29,010 คน หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้องปฏิบัติตามหลักศีล 5 อย่างเคร่งครัดตามนิยาม ที่ระบุไว้คำว่า “รักษาศีล” หมายถึง การควบคุม รักษากาย วาจาของตนไว้ให้บริสุทธิ์หรือสงบ ควบคุม โทสะ ความโหดร้าย หยาบคายทางกาย วาจา รักษาตนไว้ไม่ให้เสียหาย โดยมีศีล 5 เป็นหลักใน การปฏิบัติ ดังข้อความรณรงค์จากสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติว่า “ให้วัด สถานศึกษา หน่วยงานอื่นๆ รณรงค์ให้ประชาชนรักษาศีล 5 โดยมีข้อความ ดังนี้ 1) ไม่มุ้งร้ายทำลายผู้อื่น 2) ไม่ทุจริตคิดโกง 3) ไม่ประพฤติดินในกาม 4) ไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ และ 5) ไม่เกี่ยวข้อง สิ่งเสพติดให้โทษ” (National Office of Buddhism, 2014 : 55) ทั้งนี้ เพื่อความรู้ความเข้าใจที่เป็นไป ในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ขณะที่เครือข่ายการ ทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาสังคมไทย จะพบว่า เครือข่ายการทำงานของพระสงฆ์ที่มีความตื่นตัว

และมุ่งเน้นการเป็นกลไกสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมไทยนั้น จะประกอบด้วยกลุ่มพระสังฆาธิการที่เน้นงานเผยแผ่ และการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มุ่งเน้นงานสุขภาพ การลดปัจจัยเสี่ยงในสังคม กลุ่มพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มุ่งเน้นงานด้านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม กลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและสังคมธรรมะ กลุ่มพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านการศึกษาและกลุ่มพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านสวัสดิการสังคม (Panyachit, 2014 : 40)

จากประเด็นดังกล่าว พระสงฆ์สามารถดำเนินการพัฒนาบุคคลและสังคมให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดีคือการพัฒนาด้านกาย จิตใจ ปัญญา สังคมและสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมีระบบการพัฒนาคนเต็มทั้งระบบ ทั้งพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ต้องพัฒนาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้ความสำคัญสัมพันธ์องค์อาศัยเป็นปัจจัย ส่งผลต่อกัน ไปด้วยกัน ด้วยการศึกษาแบบไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการศึกษาที่ถูกต้องจะทำให้คนพัฒนาขึ้นจนไม่มีความประมาท เป็นอยู่ได้ด้วยสติปัญญา

การวิจัยเรื่อง พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 เป็นการวิจัยหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการขยายผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 นำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมและ

จริยธรรมให้บุคคลได้เป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีในชุมชน และผลจากการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบจะทำให้กิจกรรมที่สร้างสรรค์และตัวอย่างที่ดีจะสืบทอดไปในทางที่ดี อันจะเป็นเหตุให้คนในสังคมได้ตระหนักในคุณค่าของศีล 5 และนำไปประพฤติปฏิบัติต่อตนและบุคคลอื่น พัฒนาค้นในสังคมให้สร้างจิตสำนึกในด้านความรับผิดชอบ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 ใช้การวิจัยที่ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อหาทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ศึกษาอย่างครบถ้วน โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อเรื่อง

วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง และสำรวจสถานการณ์ปัจจุบัน แล้วสรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อให้ทราบกระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ แล้วนำมาวิเคราะห์จากพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ 1) ศึกษาและคัดเลือกกลุ่มประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คัดเลือกพื้นที่การวิจัยจังหวัดชัยภูมิ จากเครือข่ายชุมชนต้นแบบหมู่บ้านศีล 5 จำนวน 4 แห่งเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ตามคุณสมบัติประชากร ซึ่งจะทำได้ข้อมูลเชิงลึก (In-Depth) มีรายละเอียดพอที่จะนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย คือ พระสงฆ์ หน่วยงานราชการ และชุมชนที่เกี่ยวข้อง 3) วิเคราะห์การสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ ออกมาเป็นรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 และ 4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสาร และภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด รูปแบบ การจัดการ แนวทาง

การพัฒนา การประยุกต์องค์ความรู้ ออกมาเป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวិจัยมาเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ

3. วิเคราะห์รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 โดยเน้นให้สามารถใช้เป็นเกณฑ์ที่สามารถนำไปสู่การศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาดังนี้

1. ด้านเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาคัมภีร์และตำราทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตด้านเนื้อหา ออกเป็น 2 ประเด็น คือ แนวคิด ทฤษฎี และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 กระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ

3. ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาวิจัย คือ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ 1) เป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งได้รับการยอมรับให้เป็นชุมชนต้นแบบใน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาชีวิตตาม

หลักศีล 5 และรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลด้านใดด้านหนึ่ง 2) เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมและมีความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) เป็นชุมชนที่หน่วยงานราชการ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการลงพื้นที่ทำการวิจัย

4. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับเครือข่าย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ พระสงฆ์ ชุมชน และเครือข่ายแบบผสมผสาน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำไปสู่การได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรเครือข่ายได้อย่างเป็นขั้นตอน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการวิจัยแบบเชิงลึก มุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Discussion) ร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เครือข่ายพระสงฆ์ เพื่อให้เห็นแนวคิด รูปแบบ การจัดการ แนวทางการพัฒนา การประยุกต์องค์ความรู้ในมิติต่างๆ ให้ชัดเจน

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 มีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informant Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และอาศัยการสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่ การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหาจากการตีความสังเคราะห์ เชื่อมโยงหาข้อสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง และเสนอแนะทั้งวิชาการและการวิจัยในอนาคตได้เป็นอย่างดี

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 มีข้อสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎี และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 ก็คือกระบวนการพัฒนาบุคคลอย่างเป็นระบบและเต็มไปด้วยวัตถุประสงค์ในด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณตามหลักเบญจศีล (ไม่โหดร้าย ไม่ใจยาก ไม่มากรัก ไม่ปากชั่ว ไม่มัวเมา) และเบญจธรรม (เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสัมมุตตะ สัจจาจา สัมมาสติ) มิติของศีล 5 เป็นกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มิติของการพิจารณาคุณค่าหลักประกันความมั่นคงของชีวิตหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยในทรัพย์สิน หลักประกันความมั่นคงทางเพศ และสถาบันครอบครัว หลักประกันความมั่นคงในการอยู่ร่วมกันและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมิติของการพิจารณาคุณค่าความมั่นคงด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนาภavana 4 คือ กายภavana ศิลภavana จิตภavana และปัญญาภavana เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิศราภาพ ความดี ความงามของชีวิต

กระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ของชุมชนต้นแบบตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิได้

ดำเนินการผ่านกระบวนการทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 2) รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 และ 3) รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยใช้เครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 งานบุญงานหลัก งานศรั้า ปลอดหลัก ปลอดอบายมุข หมู่บ้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านชุมชนคุณธรรม ลานบุญลานธรรมวิถีไทย เป็นต้น มีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในระดับองค์กร คือ องค์กรของรัฐได้ร่วมกันจัดทำแผนงานและโครงการกิจกรรมทางศาสนาที่ยกระดับงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของมนุษย์ผ่านชุมชนด้วยกระบวนการทั้ง 3 ให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานทั้งฝ่ายบรรพชิต และฆราวาส เช่น พระสงฆ์ และสามเณร อุบาสก อุบาสิกา อาสาสมัครในชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ศรัทธาประชาชนที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา โดยการจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมประเมินผล เพื่อความยั่งยืนของการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น ปัจจัยที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในการกิน การฉ้อ การบริโภคน การเสพที่ถูกต้องยังประโยชน์แก่ตนเอง ไม่เบียดเบียน ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม โดยการสอดแทรกหลักพุทธธรรมที่แนวทางการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยของพระสงฆ์และแนวทางการประพฤติให้เข้าถึงสัจธรรมของฆราวาส จะอยู่ในสถานะบรรพชิตหรือคฤหัสถ์สิ่งที่สำคัญ คือ การเป็นกัลยาณมิตรที่เกื้อกูลต่อกัน กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

จึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างแยบยล ละเอียดและแยบคายตามหลักโยนิโสมนสิการและอาศัยวิธีการคิดแบบไตรภาคี ได้แก่ วิธีการและกระบวนการที่มีพระธรรมวินัยเป็นแม่แบบในการจัดระเบียบให้เป็นระบบเพื่อเป็นการยังประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

การสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 จังหวัดชัยภูมิ 1) มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุแกนนำและเครือข่ายเยาวชนแกนนำที่ทำหน้าที่ร่วมกับพระธรรมทูตอาสาทุกคน เพื่อพัฒนาความรู้และเข้าใจที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การเข้าร่วมพัฒนาและปฏิบัติตนในการสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม 2) มีการจัดให้มีกิจกรรมเยี่ยมพระพบปะที่มีความหลากหลายเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น การแนะนำเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาวะทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม จิตใจ และสติปัญญา 3) สนับสนุนงบประมาณหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในการเสริมสร้างสุขภาวะการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรมหลักเยี่ยมพระพบปะโยมตามโครงการที่มีความหลากหลายตามบริบทพื้นที่ ด้วยรูปแบบกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของภาครัฐและคณะสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจและพัฒนาแนวคิดของชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจให้ชุมชนตระหนักถึงอัตลักษณ์ และสร้างความภูมิใจในชุมชนและคุณค่าของชีวิตมนุษย์

โดยการจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงาน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในมิติของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีการประสานงานหลักเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งความต่อเนื่องและยั่งยืนของกิจกรรม มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับประชาชน คือ ประชาชนมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในครอบครัว ได้มีส่วนสำคัญในการนำเด็กและเยาวชนได้สร้างแรงจูงใจในการสร้างเครือข่ายได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

กระบวนการดำเนินงานในการศึกษาวิจัย การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักศีล 5 ได้นำหลักพุทธธรรมบูรณาการกับการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเกิดผลลัพธ์ต่อการยกระดับการขับเคลื่อนคณะสงฆ์และภาคีเครือข่ายทั้ง 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์และนักพัฒนาชุมชนต้นแบบ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างศาสนทายาทและแกนนำเครือข่ายนักพัฒนาชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนและยุทธศาสตร์ที่ 4 การวิจัยพัฒนาและติดตามประเมินผล เพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพมนุษย์ในจังหวัดชัยภูมิให้เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนต้องขจัดจุดที่เป็นอุปสรรคขัดต่อการปฏิบัติงานและเร่งส่งเสริมส่วนที่ดีให้มีศักยภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้นพัฒนาให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์แก่สังคมและประเทศชาติ เพื่อให้เป็นพัฒนาที่ถาวรมั่นคงต่อชีวิตและจิตใจอย่างแท้จริง

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา และคณะสงฆ์ ควรจัดทำรายงานความก้าวหน้า ความสำเร็จของโครงการ เพื่อกำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 การขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนต้นแบบของจังหวัดชัยภูมิ จำเป็นที่จะต้องให้พระสงฆ์ได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเต็มรูปแบบในการขับเคลื่อนงาน

2. ข้อเสนอแนะด้านบทบาทพระสงฆ์และเครือข่าย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัด หน่วยงานราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ชุมชน สถานศึกษา ควรร่วมมือกันดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ประสานงานและร่วมมือกันดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป

2.2 ควรมีกิจกรรมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และเครือข่ายร่วมกันในประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ จะทำให้กระบวนการทำงานขับเคลื่อนไปอย่างมีคุณภาพ

2.3 นโยบายคณะสงฆ์และภาครัฐ จำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึกจากพระสงฆ์ แกนนำและเครือข่าย เพื่อกำหนดทิศทางการทำงาน และการเสริมสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

2.4 บทบาทพระสงฆ์และเครือข่าย
ไม่จำเป็นต้องขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบในประเด็น
ใดประเด็นหนึ่ง ซึ่งสามารถที่จะมีส่วนร่วมใน
เครือข่ายต่างๆ ถึงการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน
เพื่อส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการเสริมสร้าง
สุขภาวะจังหวัดชัยภูมิ

2.5 การนำยุทธศาสตร์การทำงาน
จากการศึกษาวิจัย สู่อำนาจและพัฒนา
ตามแผนงานเพื่อขับเคลื่อนงานและกิจกรรมอย่าง
ต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะบทบาทมหาวิทยาลัย
สงฆ์ชัยภูมิ

3.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิควรมีการ
บูรณาการการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบ
เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
แต่ละสาขาวิชา ให้นิสิตได้ดำเนินการจัดกิจกรรม
ต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดระบบการเรียนในภาคสนาม

3.2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิควรจัดตั้ง
ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม เป็นอีกหน่วยงาน
หนึ่งในการประสานงานของภาคีเครือข่ายต่างๆ

References

- Department of Fine Arts. (1978). *Three Enacted Laws*. Bangkok : Department of Fine Arts.
- National Office of Buddhism. (2014). *The Operation Manual Reconciliation Reconciliation Projects using Buddhist Principle "Precepts Village 5"*. Bangkok : National Office of Buddhism.
- Panyachit, S. (2014). *Sangha Development: Concept Ideology Create Social Networks*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Paisan Visalo. (1993). *Buddhism in Future Trends and Way out of Crisis*. Bangkok : Sri Sarit Wong Foundation.